

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VŨ HƯƠNG GIANG

NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT CỦA THỂ DU KÍ
TRÊN NAM PHONG TẠP CHÍ (1917 – 1934)

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGỮ VĂN

Thái Nguyên, năm 2013

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VŨ HƯƠNG GIANG

NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT CỦA THỂ DU KÍ
TRÊN NAM PHONG TẠP CHÍ (1917 – 1934)

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: TS. Cao Thị Hảo

Thái Nguyên, năm 2013

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Ngữ văn trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, cùng toàn thể các thầy cô giáo đã tham gia giảng dạy và hướng dẫn nghiên cứu khoa học cho tập thể lớp Cao học K19 - Văn học Việt Nam đã tạo điều kiện để tôi có cơ hội học tập và nghiên cứu khoa học.

Xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới TS Cao Thị Hảo - người thầy rất nghiêm khắc, tận tình trong công việc đã truyền thụ cho tôi nhiều kiến thức quý báu cũng như kinh nghiệm nghiên cứu khoa học trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn tới gia đình, thầy cô và bè bạn đã luôn động viên, khuyến khích và tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 29 tháng 03 năm 2013

Tác giả luận văn

Vũ Hương Giang

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là hoàn toàn trung thực chưa từng được công bố trong một công trình khoa học nào khác.

Thái Nguyên, tháng 3 năm 2013

Tác giả luận văn

Vũ Hương Giang

Xác nhận
của trưởng khoa chuyên môn

Xác nhận
của người hướng dẫn khoa học

TS. Cao Thị Hảo

MỤC LỤC

	Trang
Lời cảm ơn	i
Lời cam đoan.....	ii
Mục lục.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	3
3. Phạm vi và đối tượng nghiên cứu	8
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	9
5. Phương pháp nghiên cứu	9
6. Đóng góp mới của luận văn.....	9
7. Cấu trúc luận văn.....	10
NỘI DUNG	11
Chương 1. THỂ DU KÍ VÀ NAM PHONG TẠP CHÍ TRONG QUÁ TRÌNH HIỆN ĐẠI HÓA VĂN HỌC VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XX	11
1.1. Bối cảnh lịch sử văn hoá, văn học những năm đầu thế kỷ XX tác động tới sự xuất hiện của Nam Phong tạp chí và thể loại du kí	11
1.1.1. Bối cảnh lịch sử - văn hóa	11
1.1.2. Bối cảnh văn học.....	14
1.2. Nam Phong tạp chí trong dòng chảy giao lưu văn hoá những năm đầu thế kỷ XX.....	17
1.3. Đặc điểm thể loại du kí và diện mạo thể du kí trên Nam Phong tạp chí ...	19
1.3.1. Đặc điểm của thể du kí	19
1.3.2. Thể du kí trên Nam Phong tạp chí	21
1.4. Vài nét về ngôn ngữ nghệ thuật	24
1.4.1. Khái niệm ngôn ngữ nghệ thuật.....	24
1.4.2. Đặc điểm ngôn ngữ nghệ thuật của thể du kí.....	26
Chương 2. PHƯƠNG THỨC TỔ CHỨC NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT CỦA THỂ DU KÍ TRÊN NAM PHONG TẠP CHÍ	29
2.1. Kết hợp ngôn ngữ nghệ thuật với ngôn ngữ khoa học	29

2.1.1. Lối văn bóng bẩy, giàu tính biểu cảm của ngôn ngữ nghệ thuật	29
2.1.2. Ngôn ngữ khoa học, chính xác, kết hợp nhiều lĩnh vực liên ngành	38
2.2. Phương thức miêu tả cụ thể hóa, chi tiết đối tượng phản ánh	45
2.2.1. Trên cấp độ cấu trúc của ngôn ngữ	45
2.2.2. Trên các phương thức biểu đạt của ngôn ngữ	49
Chương 3. ĐẶC ĐIỂM PHƯƠNG TIỆN NGÔN NGỮ NGHỆ	
THUẬT CỦA THỂ DU KÍ TRÊN NAM PHONG TẠP CHÍ	57
3.1. Hệ thống từ Hán Việt và lối diễn đạt biên văn	57
3.1.1. Hệ thống từ Hán Việt	57
3.1.2. Lối diễn đạt biên văn	61
3.2. Hệ thống từ cổ và phong cách diễn ngôn lệ cổ	65
3.2.1. Hệ thống từ cổ	65
3.2.2. Phong cách diễn ngôn lệ cổ	66
3.3. Hệ thống từ ngữ mang tính khẩu ngữ, đời thường	71
3.4. Hệ thống từ ngữ và lối diễn đạt du nhập từ Phương Tây	77
3.4.1. Hệ thống từ ngữ ngoại lai	78
3.4.2. Câu văn khúc triết mạch lạc, ngắn gọn ảnh hưởng lối diễn đạt phương Tây	82
KẾT LUẬN	89
TÀI LIỆU THAM KHẢO	92

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Bước sang đầu thế kỷ XX, văn học Việt Nam chuyển mình từ quỹ đạo trung đại sang thời kì hiện đại, thoát khỏi tầm ảnh hưởng hàng nghìn năm của văn hóa khu vực, hội nhập với văn hóa phương Tây đặc biệt là văn hóa Pháp. Quá trình hiện đại hóa đã mang đến cho văn học một diện mạo hoàn toàn mới với sự xuất hiện của hàng loạt các trào lưu văn học, tư tưởng nghệ thuật, chủ đề, đề tài mới, đáng chú ý nhất là sự thay đổi của hệ thống thể loại. Cơ cấu của những thể loại cũ có xu hướng bị phá vỡ, đồng thời xuất hiện nhiều thể loại mới làm cho đời sống văn học thêm phong phú và sinh động.

Thể loại du kí xuất hiện rất sớm trong lịch sử văn học. Ngay từ thời kì trung đại nó đã manh nha xuất hiện trong một số tác phẩm ghi chép những sự kiện, những danh lam thắng cảnh của quê hương như: **Thượng kinh kí sự** của Lê Hữu Trác, **Tây hành nhật kí** của Phạm Phú Thứ... Tuy nhiên phải đến đầu thế kỷ XX, du kí mới thực sự trở thành một dòng chảy mạnh mẽ góp phần quan trọng vào đời sống văn học giai đoạn này. Du kí là một thể tài đặc biệt của văn học Việt Nam. Trong mỗi tác phẩm, các tác giả không chỉ giới thiệu những danh lam thắng cảnh, những sự kiện, những miền xứ sở mình đã đi qua mà còn thể hiện khá rõ tình yêu với non sông đất nước, trân trọng những tập tục, truyền thống văn hóa khác nhau. Chính vì vậy, du kí trở thành nguồn tư liệu quý báu cho những thế hệ sau. Đọc du kí, người ta có thể thấy được cả lịch sử, địa lí, văn hóa phong tục, tập quán... ở trong đó, cung cấp những vốn kiến thức phong phú, phản ánh những tâm tư, tình cảm, nguyện vọng của con người, bồi đắp tình yêu với quê hương cho độc giả.

1.2. Ngôn ngữ là phương tiện rất quan trọng trong tác phẩm văn học. Nó là hình thức vật chất duy nhất cho sự tồn tại của nội dung tác phẩm, là phương diện bộc lộ tài năng của nhà văn, không có ngôn ngữ nhà văn không thể sáng tạo ra tác phẩm. Mặt khác, mỗi thể loại văn học đều mang dấu ấn lịch sử, thời

đại. Tính lịch sử của thể loại biểu hiện trên tất cả các phương diện. Ngôn ngữ là một trong những yếu tố quan trọng biểu hiện tính thời đại của văn học. Thông qua nghiên cứu ngôn ngữ nghệ thuật của thể tài du kí trên Nam Phong tạp chí sẽ giúp chúng ta thấy được dấu ấn ngôn ngữ của giai đoạn văn học giao thời, có một cái nhìn cụ thể hơn về quá trình hiện đại hóa văn học. Hơn nữa, chúng ta cũng thấy được diện mạo riêng, những nét khác biệt của ngôn ngữ du kí so với các thể loại văn học khác.

1.3. Đầu thế kỉ XX, sự du nhập của văn hóa phương Tây đã làm thay đổi toàn bộ đời sống của dân tộc về kinh tế, chính trị, văn hóa, giáo dục đặc biệt là làm cho giao thông từng bước phát triển, giao lưu văn hóa ngày càng mở rộng, với sự hỗ trợ của các phương tiện hiện đại, việc đi lại được thuận tiện hơn. Đây là điều kiện khách quan tạo cơ hội cho những nhà văn, nhà nghệ sĩ yêu thích Đi và Xem khám phá mọi miền đất nước. Chính vì vậy mà hàng loạt tác phẩm du kí đã ra đời. Trên Nam Phong tạp chí, có hẳn một mục dành riêng cho du kí với sự góp mặt của hàng loạt những cây bút tiêu biểu như: Nguyễn Bá Trác, Đông Hồ, Mộng Tuyết, Tùng Vân, Trần Trọng Kim... Trải qua 17 năm, Nam Phong tạp chí đã cho ra đời 62 tác phẩm của hơn 40 tác giả. Sự nở rộ của thể loại du kí trong những năm đầu thế kỉ XX đã khẳng định vị trí quan trọng của thể loại này trong nền văn học dân tộc ở chặng đường đầu của quá trình hiện đại hóa văn học. Tuy nhiên hiện nay việc nghiên cứu về ngôn ngữ của thể tài du kí trên Nam Phong tạp chí vẫn chưa được quan tâm đúng mức.

Với mong muốn tìm hiểu và làm sáng rõ hơn những đặc trưng ngôn ngữ của thể tài du kí trong giai đoạn đầu của cuộc cách mạng hiện đại hóa văn học, chúng tôi đã chọn đề tài: “***Ngôn ngữ nghệ thuật của thể du kí trên Nam Phong tạp chí (1917 – 1934)***”. Thông qua việc thực hiện đề tài này chúng tôi hi vọng sẽ khẳng định được phần nào những đóng góp của du kí trên Nam Phong tạp chí trong buổi đầu hình thành nền văn xuôi Quốc ngữ.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Những nghiên cứu về du kí trên Nam Phong tạp chí

Du kí là một thể tài tuy xuất hiện khá sớm trong đời sống văn học, nhưng lại chưa được quan tâm đúng mức trong giới nghiên cứu phê bình, phần lớn mới chỉ dừng lại ở những bài viết nhỏ, những nghiên cứu sơ lược, chỉ nhắc tới du kí khi bàn về thể kí nói chung.

Trong cuốn **Việt Nam văn học sử yếu** của Dương Quảng Hàm xuất bản năm 1950 có nhắc tới thể tài du kí một cách sơ lược. Đến năm 1965, Phạm Thế Ngũ với cuốn **Việt Nam văn học sử giản ước tân biên** có bàn tới du kí trong sáng tác của Phạm Quỳnh. Ông đưa ra nhận xét “*Du kí Phạm Quỳnh thiên về biên khảo, văn nghị luận nhiều hơn văn cảm giác... Phạm Quỳnh đã biết thuật chuyện có duyên, biết điểm vào những đoạn tả cảnh xinh tươi, nhất là khéo biết sử dụng một lời văn thanh thoát trang nhã*” [26.196]. Ở đây, nhà nghiên cứu đã đánh giá cao tài năng viết du kí của học giả Phạm Quỳnh. Lời viết văn của ông chủ bút báo Nam Phong không chỉ đơn thuần là những khảo cứu, ghi chép mà còn mang đậm chất văn chương ở cách tả cảnh, cách kết hợp từ ngữ khéo léo. Ông khẳng định “*Phạm Quỳnh là người tranh đấu cho câu văn Quốc ngữ*”. [26. 196]

Năm 1967, **Tạp chí văn học** (số 2) có bài *Về thể kí* của tác giả Tầm Dương. Trong bài viết của mình, tác giả phân loại thể kí, và du kí được xem là một phần của kí sự “*du kí là kí lại những sự (những điều mắt thấy tai nghe) trong lúc du*” [8]. **Tạp chí văn học** (số 6), tác giả Nam Mộc trong bài viết *Thể kí và vấn đề về người thật, việc thật* nhận định “*có thứ bút kí phản ánh người, việc và cảm nghĩ diễn biến trong không gian theo bước đi của nhà văn đó là du kí*”. [23]

Năm 1968, trong công trình **Mục lục phân tích Nam Phong tạp chí (1917 – 1934)**, Nguyễn Khắc Xuyên đưa ra nhận xét “*Nhiều khi chúng ta tự cảm thấy sống trong đất nước với giang sơn gấm vóc mà không được biết tới những cảnh gấm vóc giang sơn thì đây theo tờ Nam Phong chúng ta có thể phần nào làm lại cuộc hành trình qua tất cả các phong cảnh hùng vĩ nhất,*

*đẹp đẽ nhất của đất nước chúng ta từ Bắc chí Nam, từ Cao Bằng, Lạng Sơn đến đảo Phú Quốc, từ núi Tiên Du đến cảnh Hà Tiên và Ngũ Hành Sơn, từ Cổ Loa, Hạ Long đến Huế thơ mộng... Với thời gian những tài liệu này hẳn sẽ trở nên quý hóa đối với chúng ta. Trong mục Du kí này phải kể bài **Hạn mạn du kí** của Nguyễn Bá Trác, **Lại tới Thân Kinh** của Nguyễn Tiến Lãng, **Mười ngày ở Huế, Một tháng ở Nam kì** và nhất là **Pháp du hành trình nhật kí** của Phạm Quỳnh” [42.34]. Du kí trên Nam Phong tạp chí mang lại những giá trị rất lớn, nó không chỉ đơn thuần thể hiện tình yêu quê hương, ngợi ca khung cảnh tuyệt đẹp của đất nước được thể hiện trên mỗi trang giấy mà còn là kho tài liệu có giá trị trong mọi thời đại.*

Năm 1942, trong tác phẩm **Nhà văn hiện đại**, Vũ Ngọc Phan đã nói một cách sơ lược về thể loại du kí khi nói tới nhóm nhà văn của Nam Phong tạp chí. Đặc biệt tác giả đã nhắc tới tác phẩm du kí: *Chuyến đi Bắc Kỳ năm Ất Hợi* của Trương Vĩnh Ký.

Trong cuốn **Quá trình hiện đại hóa văn học** do nhà nghiên cứu Mã Giang Lân chủ biên cũng đề cập tới thể tài du kí: “*Thể loại văn học đầu tiên viết bằng chữ Quốc ngữ phải kể đến thể tài du kí. Đây là một hình thức bút kí văn học được ghi lại bằng văn xuôi, thuật lại chuyến đi của tác giả đến những vùng đất khác nhau... nguồn gốc của du kí cần tìm trong hình thức tùy bút, kí sự truyền thống*”. [16]

Điểm lại các công trình trên, ta thấy thể du kí mới chỉ được các tác giả nghiên cứu một cách sơ lược, chưa thành hệ thống, chưa có một công trình nghiên cứu riêng biệt nào về thể du kí trên Nam Phong tạp chí.

Đáng chú ý nhất khi nghiên cứu về du kí nói chung và du kí trên Nam Phong tạp chí nói riêng phải kể đến Nguyễn Hữu Sơn với hàng loạt các bài nghiên cứu: **Báo văn nghệ quân đội**, số 10, năm 2000 có bài *Thể tài du kí về Hà Nội nửa đầu thế kỷ XX*; **báo Văn nghệ thành phố Hồ Chí Minh**, số 6, năm 2000 xuất hiện bài *Phác thảo du kí Hà Nội trước cách mạng tháng Tám*; **báo Văn nghệ Hạ Long**, số tết, năm 2012 đăng bài *Du kí Quảng Ninh nửa*